

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!

ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 16 (1063) 18 КРАСАВІКА 2012 г.

18 красавіка - Міжнародны дзень
помнікаў і гісторычных мясцін

**Нясвіжскі замак ужо
з новай вежай!**

Будаўнікі скончылі ма-
таж купала на вежы Нясвіж-
скага замка якраз напярэдадні
праваслаўнага Вялікадня

Гісторыя з няправіль-
най вежай-цыбулінай цягнулася 8 гадоў — ад ліпеня 2004
года, калі на замку, адноўленым
на канец XVIII стагоддзя, з'явіўся купал з пачатку XVI. Усе
гэтыя гады грамадскасць і ад-
мыслу́цы выказвалі прэтэсты
супраць такой гісторычнай
неахайнасці.

На новую-старую ве-
жу збіралі гроши ўсім светам —
ад беларускіх фізічных
асобаў і прадпрыемстваў да
прадстаўнікоў роду Радзівілаў.
Новая вежа разам з работамі
па яе мантажы абыўшлася пры-
кладна ў 1,5 мільярды рублёў.
Яе вага 15 тон. Адмысловы
кран працаўваў на замку крыйху
больш за двое сутак — апе-
ратыўна разабралі стары ку-
пал і паднялі ўгару новы.

Ад гэтага моманту ўсе
сувеніры, здымкі і паштоўкі з
вежай-цыбулінай робіцца ра-
зытэтамі, а замак нарэшце зда-
быў свой сапраўдны выгляд —
якім яго памяталі многія пака-
ленні князёў Радзівілаў. Пра-
да, на месцы славутага замка-
вага гадзінніка, на рамонт якога
паводле мясцовай легенды
прапаноўвала гроши Жаклін
Кенадзі, пакуль што - вокны.

Павол Еўрападыё.

На здымках Юрася
Язвінскага - сучасная вежа; ста-
рая вежа, да рэстаўрацыі 2004
года.

ISSN 2073-7033

Адзе Райчонак - 75

Заснавальніца Ку-
льтурна-адукацыйнага
цэнтра імя Язэпа Драз-
довіча, арганізаторка
шматлікіх краязнаўчых
канферэнцыяў і пленэроў,
стваральніца двух музеяў,
вядомая грамадская ак-
тыўістка з вёскі Герма-
навічы Шаркоўшчын-
скага раёна, сябар Рады
ТБМ адзначыла 75-я
годкі.

Ада Райчонак
нарадзілася 10 красавіка
1937 года ў Віцебску, у
час вайны загінуў яе ба-
цька. Разам з маці маленъкай
дзяўчынцы давялося пера-
жыць гады акупацыі і канц-
лагеря.

Пасля вайны сям'я па-
сялілася ў Полацку. Тут у 1957
годзе Ада Райчонак скончыла
пэдвучэльню. Працаўца пача-
ла ў Славадской сярэдняй
школе, кіравала мастацкай
самадзейнасцю.

У 1965 годзе скончыла
завочна філалагічны факультэт
Пскоўскага педінстытута. У
1971 годзе разам з мужам пера-
ехала ў вёску Германавічы
Шаркоўшчынскага раёна, дзе
живе і дагэтуль. Працаўала
настаўніцай расейскай мовы і
літаратуры ў мясцовай школе,
займалася краязнаўствам.
Шмат гадоў аддала зборніню ды

адукацыйны цэнтар імя Драз-
довіча» правіла першы Драз-
довіцкі мастацкі пленэр.

Вадзім Баршчэўскі,
таксама сябар цэнтра імя Драз-
довіча, лічыць, што Аду Рай-
чонак невыпадкова называюць
«маці пленэроў»:

- Я далучыўся да гэтага
працы падчас падрыхтоўкі ўжо
да другога пленэру, тады іх Ада
Элеўна ладзіла з малодшым
сынам Міхасём, што заўчастна
пайшоў з гэтага жыцця. Яна са-
праўды заўсёды была і ёсць
„маці пленэроў“, „душой пле-
нераў“. Бо яна душэўны чала-
век, і да яе цягнуцца людзі.

Мы супольна правялі
ужо больш за два дзесяткі
plenэроў, у тым ліку для дзе-
цей і моладзі, для дарослых

Германавічы цяпер — агра-
гарадок, тут пад тысячу жыха-
роў, але Ада Райчонак — бадай
што самая знамітая ў нава-
кілі асоба. Пэўна, кожны мяс-
цовы жыхар пабываў у музеях
Ады Элеўны, а колькі народу
прыезджае, каб іх паглядзець —
увогуле цяжка падлічыць.

А яшчэ сям'я Райчон-
каў трывала адзінку ў гэтай
мясцовасці фермерскую гас-
падарку. І Ада Элеўна частуе
ўдзельніцтва мастацкіх пленэроў
сваёй бульбай і малаком. Як
гаспадыня ўвіхаецца на кухні,
зняў стваральнік фільма «Га-
лерэя Ады» педагог і кіна-
рэжысёр Уладзімір Колас, і
гэты фільм атрымаў галоўную
ўзнагароду на VIII Міжнарод-
ным фестывалі крэатыўных

пропагандзе спадчыны мастака,
этнографа і асветніка Язэпа
Драздовіча.

Разам з сынам Міхасём,
які пайшоў з жыцця ў 25 гадоў,
стварыла ў сваёй вёсцы аж два
музеі — дзякуючы Аде Рай-
чонак вёска мае Музей мастацт-
ва і этнографіі імя Язэпа
Драздовіча і недзяржаўны
Літаратурна-мастацкі музей
імя Міхася Райчонка.

У 1996 годзе грамад-
ская арганізацыя «Культурна-

мастакоў і літаратаў». І кожны
быў прысвечаны выбітным
асобам — Рыгору Барадуліну,
Васілю Быкаву, Уладзіміру
Караткевічу.

Дзякуючы пленэрам у
мясцовыム музее з'явілася
больш за сотню карцінаў, апа-
вядзяе актыўіст з Глыбокага
Зміцер Лупач, які неаднойчы
бываў у Германавічах:

- Гэта, вядома, дужа
незвычайна — прыватная мас-
тацкая галерэя і музей у вёсцы.

документальных фільмаў
«Escales Documentaire» у фран-
цузскім горадзе Ля-Рашль.

Ада Элеўна таксама мае
шмат узнагарод — перад-
усім за настаўніцтво і кра-
язнаўчую дзеянісць. Але самай
важнай для сябе ўзнагародай
яна лічыць уганараванне прэ-
міяй «За свабоду думкі», якую
ёй уручылі ў чэрвені 2010 года
на малой радзіме Васіля Бы-
кава.

www.svaboda.org

Не стала Міхася Тычыны

На мінульм тыдні не стала Міхася Тычыны — слуцкага краязнаўцы, журналіста, сталага і актыўнага аўтара "Нашага слова".

Міхася Тычына нарадзіўся ў 1927-м годзе ў вёсцы Боркі на Случчыне. Калі ў 1950-я ў Кранштаце служжыў мараком, супрацоўнічай са штодзённай флоцкай газетай «На вахце». Ад таго часу захапіўся журналістykай. Пазней скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. Усе свае творчыя сілы ён аддаў роднай Случчыне: больш за трыццаць гадоў адпрацаваў рэгіянальным каледжам «Мінскай прауды». Друкаваўся таксама, часта пад псевданімам Міхася або Мікола Кутніавецкі.

Паводле беларускага гісторыка Анатоля Сідарэвіча, Міхася Тычына быў адным з першых краязнаўцаў і журналісту, хто дасканала даследаваў гісторыю Слуцкага збройнага чыну:

- Я мяркую, што цяпе-

рашнія і будучыя краязнаўцы, якія будуць даследаваць праўдзівую гісторыю Случчыны, абавязкова будуць карыстацца публікацыямі Міхася Адамавіча. Ён німала расказаў пра сваі землякоў. І менавіта ён першы пачаў публікаваць матэрыялы пра слуцкіх паўстанцаў. Гэта было яшчэ ў 1960-я, калі іншыя слуцкія баяліся адзін аднаму расказваць.

Пахавалі Міхася Тычыну 10 красавіка ў Слуцку на гарадскіх могілках ля вёскі Селишчы.

Міхася Тычына рэгурнія змяшчаў у "Нашым слове" матэрыялы, прысвечаныя праблемам беларускай мовы, беларускай культуры. Апошні матэрыял, прысвечаны слуцкім вуліцам быў надрукаваны ў "Нашым слове" за 4 красавіка. А ў рэдакцыі засталіся яшчэ дзве нізкія абаракаў, падпісаныя псеўданімамі Міхася Тычыны. Іх мы сёння і друкуем.

Замовы на мову

* * *

Рэдактар раённай газеты запрасіў мяне на сустэрчу са слухачамі школы маладога журналіста падзяліцца ўспамінамі сваёй шматгадовай працы ў друку, у раённай, абласной, а зараз і супрацы з незалежнымі газетамі. На сустэрчу прыйшло ўсяго сем чалавек. Шэсць дзяўчынок і хлапец, вучні 9-11-х класаў сярэдніх школаў горада. Калі ў канцы гутаркі спытаў майх слухачоў: "Узніміце руку, хто з вас дома размаўляе з бацькамі па-беларуску?" - адгукнулася дзяўчына-дзеяцельніца. Яна адказала, што размаўляе на мове, калі прыядзіка ў сваю вёску да бацькоў. Дзве дзяўчыны — адзіннадцаткі — прайніцілі, што хочуць пацупаць сёлета у БДУ на факультэт журналистикі, пішуць диплomy ў раёнку. "На якой мове?" — пачікаўся я. Адказ быў прадкальным: "На рускай". Не дзіва: усе 13 сярэдніх школаў і 3 каледжы ў горадзе рускамоўныя, там родная мова трывамаецца на дзвюх гадзінах у тыдзень. Але я парай ім усё ж пісаць свае допісы ўжо зараз

па-беларуску, каб наша мова канчатковая не вымерла. А з ёю і дзяржава.

* * *

Загляніце на апошнія старонкі раённых газет — яны перад выхадным днём запоўнены вершаванымі віншаваннямі з днём нараджэння родных і білікіх ад дзяяцей, унукай, сваякоў. І ўсе спрэс рускамоўныя! Рэдка калі, мо адзін раз у паўгоды, з'яўляецца такое віншаванне ад кагосці з інтэлігентай сталага пакалення на беларускай мове. І сумна, і горка робіцца, калі чытаеш віншаванне вясковай 90-гадовай бабулі з юбілеем на расейскай мове, хоць яна вырасла ў сям'і, дзе ў тых далёкія 30-я гады ў вёсцы людзі яшчэ размаўлялі па-беларуску. І па раённаму радыё гэтыя віншаванні гучыць на чужой мове. Хоць 87 адсоткаў жыхароў горада і раёна-беларусы.

А завітаў гэты набор руфманавых віншаванняў у Беларусь з няблізкага Раства на Доне.

Там у 90-я гады нейкай камерцыйнае выдавецтва ад-

друкавала томікі вершаў тычины і накладамі. Трапілі яны і ў кнігарні Слуцка. Рэдактары раёнак хутка раскупілі, бо за тыя вершыкі-віншаванні можна мець пэўныя грашовыя прыбытак. Плата за адзін — ад 25 да 100 тысяч рублёў, у залежнасці ад памеру віншавання.

Вось і падумалася: няўажо ў Менску не знайшлося за столькі гадоў паэта, які б падобныя віншаванні напісаў па-беларуску і выдаў накладам хоць 500 асобнікаў да патрэбаў рэдакцый раённых газет і тутэйшых радыёстудый. Думаю, што Міністэрства культуры змагло бы выдзеліць яму неабходныя сродкі. Пара ўжо нам навучыца паважаць сябе!

* * *

Вось ужо трэці год на

Абразкі за мову

3 прыхаджанамі — гутаркі па-беларуску

У царкве прападобнага Святога Сямёна Стоўпніка, што у вёсцы Барок, набажэнства ўжо катары год вядзе айцеп Георгій (у міры-Пятроўскі), па адукацыі — фіолаг-беларускінавец. Як і ўсе святыя у вясковых храмах, у гарадскіх таксама, службу ён вядзе па-руску, а з прыхаджанамі, аднавяскоўцамі сам-насам размаўляе па-беларуску.

На прапанову рэдактара раённага радыёвіщчніка выступіць па мясцовай сетцы з казаннем айцеп Георгій даў згоду і дзеяць разоў, у суботні вечары, распавядай слухачам Боскія запаветы з Бібліі па-беларуску. Дарэчы, праз тры гады царква, дзе ён служыць, адзначыць сваё 100-годдзе.

Сталі у модзе "дарожныя" раманы

Зайшоў неяк па патрэбе ў камісійную краму. На бар'ерчыку, што адгароджвае паліцы для адзення, абутику і іншых речак, убачыў стосік школьнікаў і некалі кніжачак кішэннага фармату.

- А творы рускіх, беларускіх пісьменнікаў-класікаў прыносіць хто-небудзь? - пачікаўся ў прадаўшчыцы.

- Приносілі как-то, но нікто не брал даже па заніженай цене. Берут дарожныя повесті і раманы на рускай мове.

- Што значыцца "дарожны"? — спытываў.

- Ну, катарыя в мяккіх

бумажных абложках, в карман

іх можна влажіць. Чашчэ

переводныя несут.

У раённай бібліятэцы ў абанеменцікім аддзеле быў сведкам, як такія "дарожныя" раманы і аповесці, што штабяльком ляжаць пад рукамі бібліятэкаркі, жанчыны сярэдняга ўзросту, пенсіянеркі, раздзей мужчыны, набіrali абярэмямі — як дровы для печы, па шэсць-восем кніжак. І сто-

ўсях 22-х маршрутах горада ў пасажырскіх аўтобусах, а іх болей за 40, аўбесткі пра чарговыя прыпынак, пажаданні ўступаць месца жанчынам з малымі дзецьмі, інвалідам, асобам са старэлага ўзросту і іншыя патрабныя парады праз магнітафон у кабіне кіроўцы гучыць па-беларуску. Прыемна чуць, калі ведаеш, што на вуліцы, у магазінах вельмі рэдка (у горадзе 60 тысяч жыхароў, большасць — беларусы) пачуеш роднае слова. І калі прыглядваешся да твараў пасажыраў, калі ў салоне аўтобуса гучыць тое роднае слова, бачыш абыякавасць, хоць і чакаеш, што хтосьці са знаёмых выкажа мне ўслыў радасць ад таго магнітамоўнага, любага сэрцу, гучання.

**Mihail Kutnivetski,
г. Слуцк.**

Ластаўка нашага Адраджэння

Памяці Ірыны Марачкінай

Памятаю Ірыну маладой, прыгожай, поўнай аптымізму. Яна працавала тады ў Навукова-метадычным кабінёце Міністэрства асветы. Прыйгодаў наша даўніе супрацоўніцтва з ёю ў падрыхтоўцы на вучальных тэлевізійных перадач. Гэта быў ўрокі па біялогіі для сярэдняй школы. Ішла другая палова 70-х гадоў — час, калі ў беларускіх гарадах даўно ўжо не было ніводнай беларускай школы, калі шырока распаўсюдзілася практика вызваляння дзяяцей ад беларускай мовы па заявах бацькоў. І вось у гэты змрочны для нашай Бацькаўшчыны час Ірына, наколькі было змогі, ішла на суперак русіфікацыйнай плыні. Тэлевізійны ўрокі яна пастановіла рабіць на беларускай мове.

Сёння думаю, колькі мужнасці і вытрымкі трэба было мець, каб процістаяць шавіністичнай хеўры, якая лічыла сваім абавязкам, кажучы словамі паэта, "язык тутэйшым прышчаміц". Брудныя інты-

гі, паклэпы, даносы — якія толькі спосабы яны не ўжывалі. Дайшло да таго, што яе выклікаў "на гутарку" тагачасны міністр асветы Мінкевіч. Учычаў за неразуменне нацвінальнай палітыкі камуністычнай партыі і савецкага ўраду, за

загадчык аддзелу адукацыі рэйвыканкаму, віншаваў з трывуны юбілярку на добрай беларускай мове — як і ўсе выступоўцы, што цешыла сэрца не аднаго мяне.

Гадоў праз чатыры ў канцы лета ў гарадскім Доме культуры на жнівеньскай настайніцкай нарадзе той жа загадчык РайАНА ўжо рабіў даклады па-руску, пад яго падлагоджваліся і выступоўцы (хоць гэта быў адзінкі) з гарадскіх рускіх і сельскіх беларускамоўных школаў, хіба што два настайнікі ўсё ж гаварылі з трывуны на роднай мове. Нібы напаміналі сядзёўшым у зале, што мы жывём у цэнтры Беларусі, а не ў Разанскай губерні.

— Ты наверно націоналіст? — Такое пытаннне я пачуў гады два ці тры таму летам, заўітаўшы у сяло вёску, ад яшчэ не старога мужчыны, які прыехаў з горада, дзе жыве, да свайго сястры ў госці. Калі я запытаваў, што ты ўкладваеш у свой запыт, пачуў адказ: "Потому что ты гаварыш па-беларуску, как бэнэфайцы." А вось ты, адказваю, забыў, што твае бацька і маці, калі ты пад стол пехам хадзіў, размаўлялі ў хаце і на вуліца па-беларуску." Сястра яго пенсіянерка змоўчала, бо і яна забыла родную мову.

**Mikola Kutnivetski,
г. Слуцк.**

тарская здольнасці, умение згуртоўваць людзей вакол канкрэтнай справы. Пры гэтым была надвычай скіплай, не было ў яе ні калі ўца ганарыстасці. Ніколі не выстаўлялася, не падкрэслівала сваіх заслуг. І часам, мабыць, камусыці здавалася, што ўсё робіцца сама собою.

Апошнімі гадамі Ірыну дужа прыгнітала хвароба. Але не менш за хваробу яе прыгнітала наша рэчаіснасць. Як чалавек з аўстроўскім пачуццём справядлівасці і нацыянальнай годнасці, яна не магла прымірыцца з той хлуснёй, крывадушнасцю і здрадай, з тым фальшам і цынізмам, што пануюць навокал. Ёй вельмі балела. І ейнае сэрца не вытрымала...

3-га красавіка я намерыўся заехаць пасля працы да Марачкініх. Патэлефанаваў у майстэрню. Унучка сказала, што бабулі ўжо ніяма... Спазніўся... Наша ластаўка паляцела ў вырай.

Зміцер Санько.

На здымках: Ірына Марачкіна і Яўген Кулік; у Зельве.

Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя газеты "Наша слова" выказываюць ічырыя спачуванні першаму намесніку старшины ТБМ Алена Анісім у сувязі з напаткаўшым яе горам - смерцю мачі.

Пайшла з жыцця Арына Вячорка

Арына Вячорка памерла ў Вільні 9 красавіка.

5 красавіка ў аэрапорце Вільні ў 50-гадовай Арыны здарыўся інсульт. Ад таго часу яна заставалася ў коме.

Беларускі педагог, грамадская і культурная дзяячка, ініцыятарка адраджэння рыцарскага руху і гісторычнай музыки Беларусі.

Па адукацыі матэматык. Скончыла аспірантуру пры БДУ па спецыяльнасці «гісторыя педагогікі». Вышэйшую школу грамадскіх прафесій па спецыяльнасці «мэнеджэрка культуры» (Познань).

Працавала ў беларускіх школах Менска, у Лабараторыі філасофіі і гісторыі адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі. Аўтарка артыкулаў па гісторыі беларускай педагогікі, гісторыі матэматыкі і тэхнікі Беларусі для «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі», «Гісторыі беларускай навукі і тэхнікі». Укладальница двухтомавай бібліографіі гісторыі беларускай педагогікі.

Сузаснавальніца першага беларускага нефармальнага згуртавання новага часу «Беларуская спеўна-драматычная майстроўня» (1980–1985). Удзельница руху за адраджэнне беларускай школы з 1983 года. Сузаснавальніца моладзевага адраджэнцкага

згуртавання «Талака» (1986–1988).

Адна з арганізатарак дзіцячага летніка «Грунвальд» (1992).

З 1993 заснавальніца рыцарскага руху Беларусі. Стваральніца і кіраўніца Беларускага рыцарскага клуба, пазней клуба «Вялікае княства» (1996–2007).

А ў беларускамоўным класе ў Менску яна была старшынёй савету бацькоў. І змагалася, каб Леніна прыбраці са сценай класа, а замест яго Марачкін прынёс якую „пуштасочку“. Змагалася, каб дзеяці не ўступалі ў „акцябрата“, а прымалі іх у суполку „Пагоня“ і давалі значкі.

Арганізатор першага рыцарскага турніру ў Лошыцкім парку, моладзевага этна-гісторычнага свята «Лошыцкі фест», выездаў на рыцарскі турнір у Голуб-Добжыні (1995); на інсцэніроўку Грунвальдскай бітвы (1996), у Чэхіі (Млазавіцэ, 1997), першай паездкі дэлегацыі беларускіх рыцарскіх клубаў на Грунвальдскую бітву (Ольштын, 1998), святкавання ўгодкаў Грунвальдской бітвы у Менску з 1996 па 1999 гг. Стваральніца першага праекта гісторычнай музыки «Легенды Вялікага Княства» (2000–2001), альбома гісторычнай музыки «Старажытная зямля» (2005), серыі «Беларуская музычная

калекцыя»: «Постфольк», «Музыка Вялікага Княства Літоўскага», «Беларускі музычны авангард», «Спевы Беларусі», «Медыеваль», «Вясковая лірыка» (2007–2009) і шэраг іншых.

Арганізаторка больш як ста канцэртаў старадаўніх і фальклорных музыкі «Легенды Вялікага Княства», «Стараадаўнія музыка Беларусі і Еўропы» ды іншых. Прадусарка гурту «Стары Ольса», музычнага праекту «Вір». Кансультантка музычнага праекту «Гістарычны эпас», фільма «Стараадаўнія музычныя інструменты Беларусі».

Адна з арганізатарак нацыянальных конкурсаў младых выканаўцаў старадаўніх музыкі «У гонар каралевы Боні» (Менск, Наваградак, 2005–2006).

Адна з заснавальнікаў Беларускага клуба лютністаў (2008).

Намесніца дырэктара ААТ «Новая музычная кампанія» (2007–2009), намесніца дырэктара выдавецтва «Каўчаг» (з 2009). Каардынатарка міжнародных праектаў Дома сустэрчаў «Мікушэва» (Польшча, з 2011). Адна з кіраўнікоў этнагісторычнага цэнтра «Явар», супрацоўнічала з Белдзяржфілармоніяй, «Моладзевым тэатрам эстрады». Аўтар праекту «Ноч музыкі» ў Белдзяржфілармоніі (2010).

І пры жыцці Арыны было відавочна, што яна робіць сваю справу „на будучыні“. Бо сёння адпаведнай рэакцыі на тое, што робяць такія людзі, проста не можа быць, альбо толькі ў вузкім коле людзей.

Дзеяці — Радаслава, юрыст; Франак — журналіст, грамадскі актывіст; Ружана — школьніца. Унук Даніла.

Арына Вячорка (другая справа) падчас святкавання Купалля 2011 г. Фота Дзяніса Раманюка.

Калі ж мы прыйдзем да беларускасці?..

Артыкул **Міхася Кутнівецкага** "Слуцкія вуліцы, пара займець вам нашынскія назвы!" ("Наша слова" за 4.04. 12 г.) абудзіў мае ранейшыя разважанні аб назве вуліц у майм гарпасёлку Івянец Валожынскага р-на, якія некалькі месяцаў таму адрасаваў сваёй "райёні" і мясцовай уладзе.

У гэтай справе з назвамі вуліц у нашых пасёлках і гарадах не пакоіць тое, што сённяшняя ўлада не хоча і, ёсьць усе падставы сцвярджадаць, - не будзе нічога рабіцца дзеля таго, каб вярнуць гістарычныя назвы калісці перайменаваным вуліцам, вёскам, гарадам і прысвойваць новыя назвы з улікам гістарычнай спадчыны, тапанімічнай сістэмы, прапаноў саміх жыхароў. На жаль і сёння, як і з савецкім часам, улада не разглядае гэтую справу як культурную і гістарычную важную, не ўлічвае нацыянальныя асаблівасці, дзеяйчыя як раней - абы як.

Некалькі месяцаў таму ў Валожыне адкрылі новую гасцініцу, якую назвалі па-руску "Корона". Не зразумела, якімі гістарычнымі, ці нацыянальнымі, ці тапанімічнымі фактарамі кіраваліся мясцовыя чыноўнікі, калі давалі такую назву гасцініцы? Чаму менавіта "Корона"? Чаму назвалі па-руску? Няўжо у Валожыні прыязджае так многа людзей з Расіі, якія не разумеюць беларускую мову? На маю думку, калі які - небудзь іншаземец і заедзе часам у Валожын, дык яму было б цікавіць убачыць шыльду на гасцініцы па-беларуску. Родная мова - адметнасць любой краіны, гонар яе насељніцтва, Гэта як архітэктура будынкаў, хараштво сквераў, паркаў, вуліц. Гэта як чысціня, утульнасць у нашых дварах, кватэрех. Найперш па гэтых відачных паказчыках госьці ацэньвае гаспадара. А ў чым сэнс слова "корона"? У "Глумачальным слоўніку беларускай мовы" слова "корона" глумачыца як галаўны ўбор, улада манарха. Цікава, уладу над Валожынам якога манарха яно пропагандуе?

Няўжо кепска гучала б назва гасцініцы па-беларуску, напрыклад, "Ялінка"? І слова мілагузнае, і сэнс ёсьць - побач пушча. А хіба горш гучала б "Крынічка"? Напэўна многім наведальнікам гасцініцы ўспомнілася б коласаўская:

...Вось як цяпер, перада мною

Устае куточак той прыгожа,

Крынічкі вузенькае ложа

І елка ў пары з хвайной,

Абнёўшысь чесна над вадою...

Мне прыпомнілася назва плошчы ў стаўцы Чачні - "Мінутка". Проста, па-каўказску мудра, без палітычных штампаў.

У нашым гарпасёлку 23 вуліцы названы ў гонар знакамітых палітычных і грамадскіх дзеячаў, пісьменнікаў і паэтаў. Эта добра, калі жыўе памяць аб людзях, якія пакінулі ў гісторыі яскравы след. Вось толькі мне не разумела логікатаых, хто прымаў рашэнні аб назве вуліц у гонар знака-

мітасціяў. Мне думасца, што найперш трэба ўшаноўваць імёны сваіх землякоў, тых, хто нарадзіўся, жыў і працаўаў на Валожыншчыне, хто быў звязаны з гэтым краем жыццёвым лёсам. А якое дачыненне да валожынскай зямлі маюць Максім Горкі, Міхail Калінін, Вале́ръян Куйбышаў?

Есць у Івянцы вуліцы, якія носяць толькі прозвішчы людзей, без іх імёнаў. Эта, на маю думку, недапушчальная. У чалавека найперш ёсьць імя, якое яму даеца бацькамі пры нараджэнні. На шыльдзе адной з вуліц напісаны: "Улица Островского". Адразу ж узікае пытанне: якога Астроўскага? Беларуская энцыклапедыя распавядзе аба восьмі Астроўскіх - пяці беларусах і трох расіянах. Беларусы па паходжанні - жывапісец Марцін, палітычны дзеяч Радаслав, біяхімік Юрый, скульптар Ян і марфолаг, доктар медыцынскіх навук Але́сь. Усе яны наслілі прозвішча Астроўскі, як і яшчэ трое расіянаў: літаратуразніца і перакладык Арсен, драматург і тэатральны дзеяч Аляксандр, і пісьменнік Мікалай. Чый ж імя з усіх гэтых Астроўскіх носіць вуліца ў Івянцы? Ніхто не ведае. Ніхіх дакументаў на гэтыя контуры Івянецкім выканкаме няма.

Такая ж недарэчнасць і з вуліцай, якая носяць прозвішча Барысевіч. Вельмі балюча і крыўдлівіца ў нашым саюзе з дзяржавай, пры жаданні ступіць на гэтыя шляхи, - да беларускасці - чыноўнікі, розныя адміністраторы, дырэктары ва ўстановах, на прадпрыемствах, і, безумоўна, мясцовую ўладу. Першы іх крок, на маю думку, павінен быць такім: напісаць усе шыльды па-беларуску. Думаю, што многа сродкаў для гэтага не спатрэбіца.

Пытанні аб назвах вуліц, плошчаў і інш трэба абмяркоўваць з грамадскасцю на мясцовых рэферэндумах, сходах грамадзян. Можна толькі здагадвацца, якія назвы былі б прапанаваны жыхарамі і як яны цешылі б нашіх слыхі, былі б мілы нашым сэрцам.

Усе чыноўнікі абавязаны не па закону, а па сумленні размаўляць на той мове, на якой да яго звярнуўся наведвальнік. І калі інакш - гэта трэба кваліфікаць як знявага чалавека.

Рашэнні выканкамаў павінны прыміцца на дзвюх мовах. Інакш як можна тлумачыць раўнапраўе дзвухмоўя?

Усе гэтыя і многія другія пытанні на шляху да беларускасці можна вырашыць на мясцовым узроўні без усялякіх грашовых і матэрыйальных выдаткаў, было б толькі жаданне.

Хочацца на аптымістичнай хвалі закончыць гэты ліст, але ж я цвяроза ацэньваю рэчаіснасць. Людская абыякасць, неразуменне моўнай проблемы і, галоўнае, нежаданне яе вырашыць скіляючы мяне, на вялікі жаль, да песьмізму.

Сто гадоў таму Янка Купала пытаваўся, хто ж гэта ідзе ў агромістай грамадзе, і чаго гэтых беларусы хочуць? І сёння мы яшчэ крочым гэтым шляхам, каб трапіць у новае жыццё, дзе будзем людзімі звацца, і ў якім беларуская мова зойме сваё пачаснае месца, і дзе будуть звінечы, пышчотна ліца па наваколі нашы мілагүнныя беларускія словаў.

Міхайл Спірыдовіч,
сябар Івянецкай суполкі
ТБМ ім. Ф. Скарны.

Яўген Гучок

Беларускі татарын Якуб Якубоўскі

Сёлета Якубу Адамавічу Якубоўскуму споўнілася б 80 гадоў. Нарадзіўся ён 20 красавіка 1932 года у Камаях (Пастаўскі раён, Віцебская вобласць) у татарскай мусульманскай сям'і, але як ураджэнец беларускай зямлі ён быў яе вялікім і гарачым патрыётам. Па-дзіцячаму чысты і, можа, нават крыху наўны, Я. Якубоўскі быў мудрым чалавекам. Да ўсіго быў яшчэ і інтэлектуалам. Меў трох вышэйшых (універсітэцкіх) адукцыі (геафак, беларуская філалогія і гістрак). Пры ўсім гэтым і пасля гэтага пастаянна займаўся самаадукцыяй. Увогуле ён быў вялікім працаўніком. А таму – чаго ён толькі не ведаў і не дзіўна, што, як настаўніка дзеци, яго вучні вельмі любілі яго. З дня заснавання выдавецтва «Беларуская савецкая энцыклапедыя» (пазней імя Пятруса Броўкі) працаў загадчыкам навукова-галіновай рэдакцыі географіі, геалогіі і геафізікі. Пры яго чынным узделе ў названым выдавецтве пабачылі свет такія салідныя навуковыя, ды адначасова, без перабоўшання, і папулярныя выданні, як «Чырвоная кніга Беларускай ССР», «Раслінны свет Беларусі», «Жывёльны свет Беларусі», «Геалогія і карысныя выкапні Беларусі» і інш. Як падагульненне пералічанаму і, відома, як новае выданне ў 1983-1986 гг. там выйшла ў пяці тамах «Энцыклапедыя прыроды Беларусі». Зноў жа творчая прысутнасць у ёй Я. Якубоўскага – відачна.

Свабодна валодаючы рускай, польскай і нямецкай мовамі, Я. Якубоўскі ў сям'і, на працы і ў іншых месцах карыстаўся абсалютна мовай беларускай. Ен з'яўляўся адным з галоўных ідэялагоў татарскага адраджэння ў Беларусі. Ім фармаваўся і рэдагаваўся кожны нумар штоквартальнага часопіса «Байрам», дарэчы – на беларускай мове. Таксама на беларускай мове ім стваралася «Энцыклапедыя татар Беларусі». Заўважым, што беларускія татары ў свой час страстлі саюю мову і таму перайшлі на мову карэннага насельніцтва іх новай Радзімы.

Дома над ложкам Я. Якубоўскага месціўся белчырвона-белы сцяг з поўмесяцем. Да канца жыцця ён заставаўся сябрам ТБМ і заўсёды рэгулярна плаціў сброду складкі, плюс да іх часта рабіў грошавыя ахвяраванні на развіццё беларускай мовы. Пакуль былі сілы, не прапускаў ні аднаго мітынгу ў падтрымку беларускіх незалежнасці і дэмакратыі.

Апошняі гады сваіго жыцця Я. Якубоўскі цяжка

хварэў, але ніколі і нікому не скардзіўся на нездароўе. Як сапраўдны мусульманін пераносіў гэта цярпіціва, стойка, пафіласофску, мудру.

Памёр Якуб Адамавіч 14 верасня 1998 г. у Менску. Пахаваны на татарскім мізары ў Смілавічах.

На помніку на яго магіле напісана па-арабску і па-беларусску:

«Алаху належым,
Да Аллаха вяртаемся»

Я. Якубоўскі быў глыбока веруючым чалавекам. У маёй памяці ён застаўся вялікай асобай, асобай сцілай. Ва ўсіх сэнсах шчодрай, гатовай заўсёды прыйсці на дапамогу, гатовай раздзяліць з табой твою сапраўдную радасць, не здольнай пакрыціць чалавека, прынізіць яго годнасць. І янич: ён быў здольны глядзець на свет гэты і жыццё трансцендэнтна – быў здольны глянуць за межы жыцця зямнога, людскога.

Памяці майго незабыўнага старэшага таварыша прапаную свой верш.

Светлай памяці Якуба Адамавіча Якубоўскага

Я сёння ў сне
Якубоўскага бачыў,
Ен мілай усмешкай
Мяне азадачыў.

А змест той усмешкі
Гранічна быў прости,
Што мудрасць людская –
Як птах і бяскрылы,
Й бясхвосты.

125 гадоў з дня нараджэння Анатоля Дзяркача

Дзяркач Анатоль (сапр. Зімінка Анатоль), нарадзіўся 18.04.1887 г. у мястэцкім роду Карэліцкага раёна Гарадзенскай вобласці ў сям'і фельчара.

Скончыў Наваградскую гарадскую навучальную школу (1904). Служыў пісарам у Менскай гарадской і земскай управах. Удзельнічаў у рэвалюцыйным руху, быў зняволены ў турму, адбыўся ссылка. Пасля Каstryчніцкай рэвалюцыі працаў у рэдакцыях газет «Беларуская вёска», «Піянэр Беларусі», быў рэдактаром сатырычна-гумарыстычнага часопіса «Дубінка» (1924, дадатак да газеты «Звязда»). Быў кандыдатам у сябры СП СССР 16.10.1936 г. арыштаваны. Расстраляны 05.09.1937 г.

Справа пераглядана і спынена Ваеннаі калегіяй Вярхоўнага суда СССР 04.05.1957 г.

Першыя вершы на-

друкаваў у 1904 г. на расейскай мове. Вышлі зборнікі сатырычных і гумарыстычных вершаў «Пра папоў, пра дзякоў, пра сялян-мужыкоў» (1925), «Бог удвох» (1930), «Качаргой па абраозах» (1930), «Усім патроху...» (1930), паэма «Міколава гаспадарка» (1927) і зборнікі для дзяцей «Нашы прыяцелі» (1928), «Першы дзень у дзіцячым садзе» (1928), «Працаўная дзяўчына» (1928), «Звязы на шылых лясоў» (1929).

Аўтар працы «Інтервенция и оккупация в Белоруссии» (Масква, 1932).

Пераклаў на беларускую мову зборнікі вершаў У. Маякоўскага «Кім быць?» (1932), Дз. Беднага «Пра папоў» (1931), К. Чукоўскага «Мыйдадзір» (1928 і 1935), С. Маршака «Пошта» (1937), А. Бартко «Брацікі» (1935), рама-

ны А. Дарагойчанкі «Вялікая Каменка» (1932), Л. Корыса «Кіруй, Брытанія» (1932), аповесці А. Чумачэнкі «Клуб даследнікаў» (1932), Д'Эрвілі «Прыгоды дагістарычнага хлопчыка» (1937), працу А. Ферсмана «Наш апетыт» (1931), паасобныя творы А. Пушкіна, С. Міхалкова, М. Асеева, П. Тычыны, Н. Забілы, П. Усэнкі і інш.

100 гадоў з дня нараджэння Леаніда Прокшы

1937). Быў літаратураникам у газете «Віцебскі рабочы» (1937-1940), у польскай газете «Штандарвольно-носці» (Менск, 1940-1941), рэдактарам польскай рэспубліканскай дзіцячай газеты «Піянэр» (1941). У гады Вялікай Айчыннай вайны - ваенны журналист. Скончыў Ваенна-палітычную акадэмію (1955). У 1956-1958 гг. - загадчык аддзела часопіса «Коммунист Беларуссии», у 1958-1969 гг. - рэдактар газеты «За вяртанне на Радзіму» (з 1960 «Голос Радзімы»), у 1969-1972 гг. - галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва». Сяббар СП СССР з 1961 г.

Прокш Леанід, нарадзіўся 19.04.1912 г. у горадзе Полацку ў сям'і рабочага.

Скончыў Менскі педагагічны тэхнікум (1931). Працаў загадчыкам Кустаўніцкай пачатковай школы Мазырскага раёна (1931-1934), выкладаў беларускую мову і літаратуру ў сямігодцы і на рабфаку ў Барысаве. Служыў у Чырвонай Армії (1935-

1937). Быў літаратураникам у газете «Віцебскі рабочы» (1937-1940), у польскай газете «Штандарвольно-носці» (Менск, 1940-1941), рэдактарам польскай рэспубліканскай дзіцячай газеты «Піянэр» (1941). У гады Вялікай Айчыннай вайны - ваенны журналист. Скончыў Ваенна-палітычную акадэмію (1955). У 1956-1958 гг. - загадчык аддзела часопіса «Коммунист Беларуссии», у 1958-1969 гг. - рэдактар газеты «За вяртанне на Радзіму» (з 1960 «Голос Радзімы»), у 1969-1972 гг. - галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва». Сяббар СП СССР з 1961 г.

Узнагароджаны орденамі Айчыннай вайны I і двума

- II ступеняў, Чырвонай Зоркі,

медалямі і польскім Залатым

крыжам заслугі.

Выступаў у друку з

1937 г. (газета «Віцебскі пра-

летары»). Пісаў на беларускай і расейскай мовах. Аўтар зборнікаў апавяданняў і нарысаў «Істочнік красоты» (1960), кніжак гумарыстычных апавяданняў, памфлетаў «Каб жылося-сяялося» (1961), «Камедыяны» (1961), «Кантроль сумлення» (1963), «Праз туманы» (1964), «След вядзе за мяжу» (1965), «Інтырыгі прэзідэнцкага двара» (1967), «Не ў тым поездзе» (1971), «Самадзейнасць у ліфце» (1972), «Зося смясцца» (1982), «Призраки и президенты» (1988), аповесцей «Ці варта было жаніцца» (1968), «За Добрачай-рэчкай» (1975), нарыса «Герои Олерона» (з В. Андрэевым і У. Сасінскім, 1965), кніг публіцыстыкі «По обе стороны океана» (1968), «Туман развееща» (1970), «Візітная карта народы» (1972), раманаў «Пакуль жывеш на свеце» (1980), «Туника Несса» (1986). «Урок любові і нянявісці» (1990). Вышлі аповесці для дзяцей «Мальчик в больших башмаках» (1963), «Незвычайны прыголік хлопчыка Бульбінкі» (1973), «Стрэлы над ярам» (1974, дапоўненае выданне 1979).

Прокш Леанід, нарадзіўся 19.04.1912 г. у горадзе Полацку ў сям'і рабочага.

Скончыў Менскі педагагічны тэхнікум (1931). Працаў загадчыкам Кустаўніцкай пачатковай школы Мазырскага раёна (1931-1934), выкладаў беларускую мову і літаратуру ў сямігодцы і на рабфаку ў Барысаве. Служыў у Чырвонай Армії (1935-

1937). Быў літаратураникам у газете «Віцебскі рабочы» (1937-1940), у польскай газете «Штандарвольно-носці» (Менск, 1940-1941), рэдактарам польскай рэспубліканскай дзіцячай газеты «Піянэр» (1941). У гады Вялікай Айчыннай вайны - ваенны журналист. Скончыў Ваенна-палітычную акадэмію (1955). У 1956-1958 гг. - загадчык аддзела часопіса «Коммунист Беларуссии», у 1958-1969 гг. - рэдактар газеты «За вяртанне на Радзіму» (з 1960 «Голос Радзімы»), у 1969-1972 гг. - галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва». Сяббар СП СССР з 1961 г.

Узнагароджаны орденамі Айчыннай вайны I і двума

- II ступеняў, Чырвонай Зоркі,

медалямі і польскім Залатым

крыжам заслугі.

Выступаў у друку з

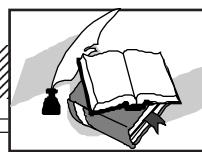
1937 г. (газета «Віцебскі пра-

летары»). Пісаў на беларускай і расейскай мовах. Аўтар зборнікаў апавяданняў і нарысаў «Істочнік красоты» (1960), кніжак гумарыстычных апавяданняў, памфлетаў «Каб жылося-сяялося» (1961), «Камедыяны» (1961), «Кантроль сумлення» (1963), «Праз туманы» (1964), «След вядзе за мяжу» (1965), «Інтырыгі прэзідэнцкага двара» (1967), «Не ў тым поездзе» (1971), «Самадзейнасць у ліфце» (1972), «Зося смясцца» (1982), «Призраки и президенты» (1988), аповесцей «Ці варта было жаніцца» (1968), «За Добрачай-рэчкай» (1975), нарыса «Герои Олерона» (з В. Андрэевым і У. Сасінскім, 1965), кніг публіцыстыкі «По обе стороны океана» (1968), «Туман развееща» (1970), «Візітная карта народы» (1972), раманаў «Пакуль жывеш на свеце» (1980), «Туника Несса» (1986). «Урок любові і нянявісці» (1990). Вышлі аповесці для дзяцей «Мальчик в больших башмаках» (1963), «Незвычайны прыголік хлопчыка Бульбінкі» (1973), «Стрэлы над ярам» (1974, дапоўненае выданне 1979).

Прокш Леанід, нарадзіўся 19.04.1912 г. у горадзе Полацку ў сям'і рабочага.

Скончыў Менскі педагагічны тэхнікум (1931). Працаў загадчыкам Кустаўніцкай пачатковай школы Мазырскага раёна (1931-1934), выкладаў беларускую мову і літаратуру ў сямігодцы і на рабфаку ў Барысаве. Служыў у Чырвонай Армії (1935-

1937). Быў літаратураникам у газете «Віцебскі рабочы» (1937-1940), у польскай газете «Штандарвольно-

18 красавіка - Міжнародны дзень
помнікаў і гістарычных мясцін

Маркі з выявамі трох замкаў

Старшыні Грамадскага аб'яднання «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны».
Трусаў А.А.
вул. Румянцава, 13
220034, г. Мінск

Аб выпуску паштовых марак

Паважаны Алег Анатольевіч!

Вашы прапановы наконт выпуску паштовых марак з выявамі замкаў Беларусі разгледжаны Міністэрствам сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь.

Паведамляеца, што ў 2011 годзе РУП “Белпошта” плануе ажыццяўіць новы стандартны выпуск паштовых марак. Гэты выпуск прадугледжвае 12 паштовых марак, а тэма выпуску - помнікі архітэктуры.

Улічваючы Вашу прапанову, прынята рашэнне трывашыні серыі прысвяціць замкам Беларусі - Мірскаму, Нясвіжскаму і Лідскаму.

З павагай,

Намеснік міністра

М.М. Струкаў.

ІНФАРМАЦЫЙНЫ ЛІСТ МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАУНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ МІЖНАРОДНЫ ФОНД ЯНКІ КУПАЛЫ 20-21 чэрвеня 2012 года

Запрашаем прыняць удзел у
X Міжнародных купалаўскіх чытаннях “Янкі Купала. Дыялог з XXI стагоддзем”,

прывечаных 130-годдю з дня нараджэння
першага народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

Да ўдзелу ў канферэнцыі запрашайцца навукоўцы (літаратуразнаўцы і мовазнаўцы, культуролагі, гісторыкі, мастацтвазнаўцы, музейныя работнікі і іншыя спецыялісты), сфера навуковых інтарэсаў якіх звязана з вывучэннем і інтэрпрэтацыяй розных аспектаў жыцця і творчасці Янкі Купалы.

Асноўнымі мэтамі канферэнцыі з'яўляюцца аналіз творчасці народнага паэта Беларусі і яе ролі ў фармаванні беларускай філасофскай і эстэтычнай думкі, беларускай літаратуры і культуры: яе ўплыў на станаўленне беларускай нацыянальнай ідэнтычнасці і дзяржаўнасці, разгляд і амбэркаванне фундаментальных праблем, звязаных з успрыманнем творчасці Янкі Купалы ў сучасным свеце. тэатральных, мастацкіх і музейных інтарэстах.

Праблематыка канферэнцыі:

Літаратуразнаўства:

- Творчая спадчына Янкі Купалы ў гістарычна-літаратурным і культурным кантексте канца XIX - пачатку XX стст.
- Янкі Купала і сучаснікі: творчыя контакты, паралелі, палеміка, узаемаўплыў.
- Мастацкае успрыманне просторы і часу ў творах Янкі Купалы.
- Літаратурная спадчына Янкі Купалы ў міжнародным аспекте
- Сучасныя інтэрпрэтацыі жыцця і творчасці Янкі Купалы.
- Купалаўская традыцыя ў сучаснай літаратуры;
- Купала і сучаснасць: новыя аспекты вывучэння спадчыны паэта.
- Эпістолярная спадчына, нататкі, службовыя і асабістыя дакументы Янкі Купалы як крыніца вывучэння літаратурнай эпохі.

Музейология:

- Інтэрпрэтацыя актуальных праблем жыцця і творчасці паэта ў новай экспазіцыі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.
- Праблемы захавання і экспанавання дакументальнай і мемарыяльнай спадчыны Янкі Купалы.
- Ушанаванне памяці песняра музейнымі сродкамі.
- Мультымедыйная тэхналогія ў сучасным літаратурным музеі.
- Праблемы і перспектывы захавання і музефікацыі

мемарыяльных купалаўскіх мясцін.

- Мадэлі музейнай камунікацыі ў практицы літаратурнага музея.

- Літаратурныя музеі: тэндэнцыі развіцця і аспекты дзеянасці.

- Архіўная і музейная спадчына Янкі Купалы.

Праграма канферэнцыі прадугледжвае правядзенне пленарнага пасяджэння, сесій і дыскусій.

Рабочыя мовы - беларуская, руская.

Па выніках работы будзе выдадзены зборнік матэрыялаў канферэнцыі.

Камандзіровачная выдаткі ажыццяўляюцца за кошт установы, якая накіроўвае на канферэнцыю.

Заяўкі на ўдзел у работе канферэнцыі (гл. дадатак 1) і тэксты дакладаў на любой з рабочых моў просім дасыдаць у Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы да 1 мая 2012 года на электронны адрес: kupalamuzeum@mail.ru. muzei-kupal@kultura.by.

Аб’ём матэрыялаў даклада - да 6 старонак.

Патрабаванні да афармлення даклада

- файл MS Word.
- шрыфт Times New Roman.
- кегль - 14; інтэрвал - 1,5 pt; усе палі - 2 см; абзац - 1,25 см.

- уверсе - імя, імя па бацьку, прозвішча аўтара, пасада, месца працы, горад, краіна.

- зноски ў тэксле ў квадратных дужках, дзе першая лічба

- нумар у спісе літаратуры, а другая -нумар старонкі. Напр., [4, с. 78-79], [4, с. 78, с. 85]; [4; 20].

- спіс літаратуры ў канцы даклада ў алфавітным парадку (нумарацыя спіса толькі аўтаматычна).

- файл павінен быць названы прозвішчам аўтара лацінай і захаваны ў двух форматах - doc і rtf.

Заяўкі на ўдзел будуть разгледжаны аргамітэтам канферэнцыі і ў тэрмін да 15 мая 2012 года будуть накіраваныя запрашэнні.

Аргамітэт пакідае за сабой права адхіляць заяўкі, якія не адпавядаюць тэматыцы канферэнцыі.

Арганізацыйны ўнёсак - 50 тыс. рублёў.

Даведачная інфармацыя: Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, вул. Янкі Купалы, 4, Мінск, 220030. Тэл.+375(17)226 08 39. Факс: +375(17)227 78 66. E-mail: kupalamuzeum@mail.ru

Каардынаты канферэнцыі:

Стрыбульская Наталля Сяргеевна,
Дракына Ала Станіславаўна.

Тэл. +375(17)226 08 39.

Дадатак 1

ЗАЯЎКА
на ўдзел у X Міжнародных Купалаўскіх чытаннях
Янкі Купала. Дыялог з XXI стагоддзем.
20 чэрвеня 2012 года

Прозвішча _____
Імя _____
Імя па бацьку _____
Вучоная ступень,
звание _____
Месца працы _____

Пасада _____
Сфера навуковых
інтарэсаў _____
Тэма
выступлення _____

Неабходнасць браніравання
гатэлю _____
Адрас: _____

Тэлефон:
Электронная
пошта _____

АРХІТЕКТУРНЫЕ МАРКИ

Наталля Мікялевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай парадіі ў дакументах і фотаздымках

1. ГІСТОРЫЯ ПАРАФІІ НАЧА

Парафія і касцёл у Начы ўзніклі ў 1529 годзе. Заснавальніца парафіі – Марыя, удава па Янушу Касцевічу, з Падлескага ваяводства. Яна была абшарніцай на Вангрове, фундавала касцёл і клапаціліася аб павелічэнні парафії дзеля зручнасці нацкіх католікаў, якія мелі цяжкі доступ праз раку да бліжэйшага касцёла ў Дубічах. Новы касцёл быў пад назвай Успення Прасвятой Дзевы Марыі. Быў абсталяваны Марыяй Касцевіч шляхам перадачы зямлі Канклеўшчына, якая былы вызначана пад плябанію, сенажаці Ланкішак над Начай і Раклішак пры Аранскай дарозе, а таксама лесу пры Радуньской дарозе. Фундатарка прызначыла да працы на той зямлі 7 падданых сялян, 2 безземельных, 10 снапковых земляробаў з Начы, Якушак і Вярсокі.

У 1756 годзе на месцы старога касцёла быў пабудаваны новы касцёл, таксама драўляны, ксяндзом Юзафам Кучэускім. У 1861 г. пробашч-ксёндз Ежы Готаўт перарабудаваў гэты касцёл і крыху павялічыў. Віленская Рымска-Каталіцкая Духоўная Кансісторыя 21 красавіка 1900 г. дазволіла пабудаваць новы касцёл з цэглы ў Начы. 15 жніўня 1900 г. быў па-свенчаны краевугольны камень, акт пасвяняння ўчыніў ксёндз Кароль Любянец, прафесар Віленскай Духоўнай Семінарыі. І быў закладзены новы цагляны касцёл пад назір'ем Прасвятой Дзевы Марыі Святога зачацця і св. Юрыя Пакутніка. Быў пабудаваны ў 1909 г. дзякуючы намаганням і старажытнага нацкага прафесара ксёндза Адама Сакалоўскага і яго вікарья — ксёндза Роха Геляжунаса, а таксама дзякуючы ахвяраванням вернікаў-парафіян. Касцёл з дзвінома вежамі ў раманскім стылі ўсьвесь пабудаваны з чырвонай цэглы, падлога выканана з цементу. Даўжыня касцёла складае 76 аршынаў (54,0512 м.), шырыня — 30 (21,336 м.). Дах касцёла і вежы пакрыты і ацынкованы бляхай. Амбон (казальница) драўляны, выкананы з дубу. Арган пабудаваны ў 1909 г. Вячаславам Бярнацкім.

Асвячэнне касцёла адбылося ў 1910 г. і было ўчынена Арцыбіскупам Мітрапалітам Віленскім Рамуальдам Ялбжыкоўскім.

У 1910 г. парафія налічувала 5142 вернікаў.

Плябанія была пабудавана ў 1891 г. ксяндзом-пробашчам Сакалоўскім. Пабудавана яна з новага хваёвага дрэва. Даўжыня гэтай плябаніі складае 30 метраў, а шырыня – 14. Дах крыты гонтай. У гэтай плябаніі было 8 пакояў. Плябанія была ў добрым стане да 1950 г., да смерці ксяндза-пробашча Часлава Дабулеўіча. Калі памёр ксёндз (а быў ён вельмі заможны), камуністы, калі даведаліся, канфіскавалі

Драўляны касцёл Святога зачашця Прасвятоі Дзевы Марыі, пабудаваны ў 1756 г.

плябанію пад кантру, а ўсе ма-
тэрыяльныя даброты, якімі
распарараджаўся ксёндз Дабуле-
віч, забралі ў сваю ўласнасць.
Плябанію аддалі пад дзіцячы
садок. Цяпер будынак пустуе.

Усе надзелы зямлі, якія належалі нацкаму касцёлу (а было той зямлі 30 га), былі злучаны з сенажаціямі і землямі, якія апрацоўваліся. 8 г той зямлі былі прададзены па распараджэнні ксендза Шылайкі, а сродкі ўкладзены ў будову “Народнага дома” (“Дома людогавага”) для таго, каб моладзь мела месца, дзе праводзіць вольны час. Савецкія ўлады таксама забралі “Народны дом” і прызначылі пад клуб. Даўжыня дома – 27 метраў, шырыня – 17, вышыня – 4. Урад Радуньскай гміны (воласці) дазволіў будову “Народнага дома” 11 сакавіка 1932 г., а адпаведны дакумент быў выда-
дзены войтам гміны (воласці) Станіславам Шосткам.

Станіславам Шосткам.
З 1950 г., калі саветы
забралі ў сяю ўласнасць „На-
родны дом“, да цяперашняг
часу ён служыць як клуб і бібл-
ліятэка. Калі мінуў час пера-
следаванняў, прадстаўнікі кас-
целнага камітэту дабіваліся,
каб улады аддалі клуб, але
улады нават не хацелі слухаць,
што гэта калісці была парафи-
яльная ўласнасць. Таксама
дабіваліся, каб улады аддалі
плябанію, у якой знаходзіўся
дзіцячы сад. Старшина сельса-
вета даў такі адказ: “Ксёндз
багаты і можа пабудаваць сабе

загати і може наслідувати іншою плябанію.”

У 1935 р. парафія налічувала 6606 верніка. Аднак ужо ю той час зауважається рост міграції молоді з Нацкай парафії ю горад. Виклікано гэта было тым, што моладь выязджала на працу і вучобу ю літоўскія, беларускія, а таксама польскія гарады. Закончыўши вучобу, знаходзілі там працу, пасяляліся ў гарадах і не вяр-

таліся ўжо ў сваю родну парохію. Горш було з тымі, хто переходзіў польска-расійскую мяжу з надзеяй на больш поўную рэалізацыю сваіх планаў, што датычала навукі і працы. Аднак гэтыя іх планы хутка знікалі, калі яны, схопленыя памежнікамі, траплялі ў савецкія турмы і лагеры. Некалькі такіх здарэнняў перажылі парохіяне з Начы, якія хацелі трапіць у Расію.

трапіць у Расю. Восенню 1939 р., а дакладней 1 верасня 1939 р., пачалася Другая Сусветная вайна. Ніямецкія войскі напалі на Польшчу. А 17 верасня таго ж года з другога боку ў Польшчу ўступіла савецкая войска і заняло Заходнюю Беларусь. На занятай савецкім войскам тэрыторыі знаходзілася Нацкая парафія. Прыышла новая ўлада і адразу пачала ўсталёўваць новыя парадкі. Асаблівую ўвагу звярнулі новыя ўлады на ксендза. Прымушалі яго да сплачвання вялікіх падаткаў, а таксама да публічных "работ". Таксама пагражалі ксендзу, што калі ён не будзе плаціць падаткаў і не будзе працаўца, то трапіць у турму. Але парадкінне вельмі кляпапіліся пра

свайго ксяндза Вяжбоўскага і ксендза-вікарья Цялкоўскага, які ў той час быў у парафії. Яны дапамагалі плаціць падаткі, а таксама працавалі замест іх.

Але неўзабаве прыйшоў 1941 год. 22 чэрвеня нямецкае войска перайшло мяжу СССР. Тэрыторыя Заходній Беларусі ў хуткім часе была занятая нямецкімі войскамі. Прыйшла новая ўлада, якая адразу пачала ўводзіць новыя парадкі. Да касцёла ў Начы нямецкая ўлада адносілася даволі лаяльна. Аднак адразу пачалося пераследаванне людзей яўрэйскай нацыянальнасці. Для большасці схопленых немцамі гэта было раўназначна смерці. Яўрэі ўцякалі ў лес і жылі ў выкапаных у зямлянках. Некаторыя яўрэі з Начы, хаваючыся ад пераследаванняў з боку немцаў, рушылі пешшу ў Ізраіль. Аднак мала магчымыя, што ўсе яны дасягнулі мэты свайго падарожжа. Недалёка ад касцёла перад пачаткам Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся савецкі аэрадром, які быў знішчаны нямецкай авіяцыяй у першы дзень вайны. Нямецкая ўлада пастаравіла

Народны дом, пабудаваны ў сярэдзіне 30-х гадоў 20-га стагоддзя.

адрамантаваць гэты аэрадром і выкарыстоўваць для нямецкіх самалётаў. З гэтай мэтай сюды былі прывезены ўзятая ў няволю савецкія вайскоўцы, якія знаходзіліся ў Астрынскім канцлагеры. Да гэтих работ таксама прымушалі і пафіян з Начы. Самую цяжкую працу выконвалі палонныя салдаты. Немцы амаль што не кармілі іх, а працай даводзілі да фізічнага знясільвання. З гэтай прычыны салдаты паміралі, як мухі. Памерлых і паміраючых нямецкія салдаты кідалі ў трупнню, якая знаходзілася каля касцёла. Нямецкі камендант сказаў ксендзу, каб ён арганізаваў пафіян для пахавання ўсіх памерлых салдатаў. Ксёндз быў супраць гэтага і казаў, што нельга так адносіцца да зняволеных, даводзячы іх да смерці, а затым авабязнак пахавання скідваць на пафіян. Аднак камендант прымусіў ксендза выканань гэты загад.

пераследаванні, распачатыя ад Леніна, крытыкаўаўся культ асобы Сталіна. Аднак, нягледзячы на пазітыўныя бакі, атмасфера падазронасці засталася, а амністыя не ахапіла ўсіх паярпелых. Арганізацыя, называ якой была зменена з НКВД на КДБ, працягвала сваю дзеянасць, хоць і не так яўна. Пасля Хрушчова яго месца заняў Л. Брэжнёў. Здавалася, што ён будзе працягваць рэформу, пачатую Хрушчовым. Але Брэжнёў задаволіўся тым, што засталося пасля Хрушчова. Далей ішла запланаваная атэзацыя. Вернікаў не дапускалі да важных пасад, прымушалі да ўступлення ў кампартыю. Настаўнікі атрымалі загад не дапускаць дзяцей і моладзь да касцёла. Тых дзяцей, якія хадзілі ў касцёл, высмеівалі перад усім класам і нават перад усёй школай. Такія выпадкі здараліся і ў Начы. Так Галіну Навіцкую выклікалі ў кабінет

У 1944 годзе Чырвоная Армія вызваліла тэрыторыю Беларусі ад нямецкіх агрэсараў. Адразу пасля вызвалення зноў актыўізаваў сваю дзейнасць НКВД. Усе, хто хоць як-небудзь супрацоўнічаў з нямецкімі ўладамі, былі арыштаваныя. Арыштоўвалі людзей нават за тое, што яны знаходзіліся на тэрыторыі СССР з польскім грамадзянствам.

Наталля Мікялевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай пафаріі ў дакументах і фотаздымках

Змена ўлады прынесла вельмі пазытыўныя вынікі для нацкай пафаріі. Гэтая пафарія з 1968 г. не мела свайго ксендза. Пафарііне ездзілі ў ведамства па спрахах рэлігіі, якое знаходзіцца ў Гародні. Аднак усе петьцы і візіты пафаріян не прынеслі ніякіх вынікаў. Найчасцей пазбаўляліся ад іх запэўніваниямі ў тым, што прышлоць ксендза, і каб моцна абы гэтым не клапаціліся. З такой ўпэнернасцю і надзеяй яны вярталіся дадому. Але міналі дні і месяцы, а гэтыя абязанні не выконваліся. Яны зноў прыезджали да начальніка па спрахах рэлігіі з просьбай пра ксендза. Нарэшце было дазволена, каб ксендз з францысканска гасціла прыезджаў раз у месяц адпраўляць святу імшу ў нацкім касцёле. Пазней гэты абязнак прыняў ксендз Банкоўскі, які быў прызначаны ксендзам у Асаве. Ён таксама прыезджаў у касцёл раз у месяц, каб адправіць набажэнства. Аднак пафарііне Начы не затрымаліся на гэтым і, выслушавши парады ксендза Банкоўскага, паехалі ў Рыгу, што ў Латвіі, да ксендза-біскупа Нюкша з просьбай, каб прыслалі ім ксендза для іх пафаріі. ксендз-біскуп Нюкш не мог поўнасцю выканыць гэтай просьбы. Даў прызначэнне для ксендза Яна Пецюна, маладога пасвенчанага каплана, які працаваў у пафарії Забалаць, каб адначасова прыезджаў у гэтую пафарію. І так ён з 1986 г. прыезджаў з пастырскай паслугай да часоў цяперашніх. І калі ксендз Ян Пецюн пачаў сістэматычна прыезджаць у пафарію, стала яўнай атгэстычнай дзеянасці савецкіх улад. Нягледзячы на намаганні ксендза Яна, моладзь і сяроднія пакаленія, а таксама дзеци (хоч і ў малой колькасці) прыходзілі ў касцёл і выконвалі рэлігійныя абрэды. Ксендз Ян звярнуў увагу на катэхэзы для дзяцей перад першай Святой

Камуніяй. Дзяцей увесь год вучалі бацькі дома, а кожную нядзелю ксёндз правяраў, як яны рыхтуюцца да першай споведзі і паяднання з Хрыстусам у Святой Камуніі. У 1991 г. Літва, Латвія і Эстонія аддзяліліся ад СССР і атрымалі асабістую незалежнасць. Установіліся новыя граніцы. 18 вёсак нацкай пафаріі аказаліся на тэрыторыі Літвы і былі далучаны да літоўскіх пафарій. Цяпер пафарія налічвае 28 вёсак і 1500 вернікаў.

29 чэрвень 1992 г. у пафаріі адбылася вельмі важная падзея. У гэты дзень у пафарію прыйшоў з пастырскім візітам ксёндз-біскуп Аляксандар Кашкевіч, ардынар Гарадзенскі, а таксама ксёндз-прэлат Міхал Варанецкі, духовны айцэ ў семінары, пазнейшы генеральны вікарый Гарадзенскай дыяцэзіі. У час святой імшы ксёндз-біскуп Аляксандар Кашкевіч надзяліў вернікаў сакрамантам бежманівания.

2. КАСЦЕЛ СВЯТОГА ЗАЧАЦІЯ Ў НАЧЫ

Пафаріяльны касцёл меў сваю сядзібу ў вёсцы Начы. Пабудаваны з брусавага дрэва, звычайнай структуры з сенцамі. Касцёл быў закладзены ў снежні 1529 г. удавой Марыяй Касцевіч. Гэты касцёл служыў вернікам больш, чым 200 гадоў. Аднак быў зруйнаваны ў 1753 г.

У 1756 г. на месцы знішчанага касцёла быў пабудаваны новы ксендзам Юзафам Кучэўскім, нацкім прафесаром. Новы касцёл меў даўжыню 33 метры, шырыню – 18 метраў. Невядома, калі ён быў пасвенчаны. Касцёл быў закладзены пад назір Святога Зачація Прасвятой Дзевы Марыі. Быў пакрыты і ашаляваны дошкай. Хор простай работы. Дзвёры

меў сваю сядзібу ў вёсцы Начы. Пабудаваны з брусавага дрэва, звычайнай структуры з сенцамі. Касцёл быў закладзены пад назір Святога Зачація Прасвятой Дзевы Марыі. Быў пакрыты і ашаляваны дошкай. Хор простай работы. Дзвёры

знаходзіліся на фасадзе касцёла, падвойныя, з жалезнай клямкай, на завесах. Другія – з бабінца да касцёла, таксама падвойныя, без замка, трэція – уваходныя з касцёла ў правую захрыстыю, з замком, сталярскі работы, з ўнутранай акоўкай. У гэтай захрыстыі знаходзілася шафа, прызначаная для захавання касцельнага абсталявання; чацвёртая вядуць ад старой да новай захрыстыі, таксама сталярскі работы, з акоўкай, без замка, з клямкай. Пятыя вядуць з захрыстыі на могілкі; на завесах, з клямкай і жалезнай засаўкай. У гэтай захрыстыі знаходзіліся шафы з шасцю шуфлядамі, з якіх 4 меншыя прызначаны для захавання касцельнай бляізны і рызы. Таксама знаходзілася там старая шафа, у якой захоўваліся касцельныя кнігі. Шостыя дзвёры вядлі з касцёла ў левую захрыстыю. Гэтыя дзвёры таксама былі сталярскі работы на жалезных завесах і з жалезнай засаўкай. У апошнім нефе новай захрыстыі быў змешчаны алтар св. Вінцэнта Пауло. У гэтым нефе быў змешчаны новая камода з 5 шуфлядамі для складу літургічных пергаментаў. У захрыстыі стаяла таксама печ, выкананая з кафлі. У абоіх новых захрыстыях усе вокны быў забяспечаны аканіцамі на завесах з жалезнімі сасаўкамі. Першая новая захрыстыя была дабудавана ў 1851 г., другая – у 1856 г., калі прарабошчам у Начы быў ксёндз Ежи Готаўт. Уесь гмах касцёла абаўраўся на вялікія камяні, пакладзеныя на спосаб бруку, на даху над хорамі была зроблена невялікая вежачка, над прэзбітэрыумам была павешана сігнатурка, у якую званілі пад час Паднісення ў час св. імшы. Касцёл меў 3 алтары. Алтар вялікі, мяяваны. У цэнтры гэтага алтара знаходзіўся абраз Прасвятой Дзевы Марыі Святога Зачація, аздоблены срэбным убранием. З аднаго боку знаходзіўся алтар св. Ганны, з другога боку алтар Пана Езуса Укрыжаванага. Усе алтары быў аздоблены ліхтарамі. У прэзбітэрыуме быў павешаны два абразы: з аднаго боку – абраз св. Сымона Апостала, з другога – абраз св. Барбары.

У 1872 г. у касцёле быў праведзены рамонт. Галоўны алтар быў перанесены з Дубіцкага філіяльнага касцёла, які быў закрыты ў 1869 г. Алтар быў сталярскі работы, падарбованы на белы колер, аздоблены пазалочанай разьбой, меў чатыры фігуры, пакрытыя срэбрам, двухпярховы. На першым паверсе быў змешчаны цудоўная фігура Езуса з Назарэта, якая перад гэтым была ў Дубіцкім касцёле. На другім паверсе быў змешчаны абраз Святога Зачація. Гэты абраз быў у пазалочаных рамках у срэбнай абалонцы. Унутры касцёл быў пабелены, на ўзору 2 метраў сцены былі пафарбаваны ў бронзовы колер.

У касцёле кожную ня-

Званіца

дзялу і ў святы расклад набажэнства адбываўся ў такім парадку: першая св. імша была ў 7 гадзін раніцы, перад якой людзі спявалі "Гадзінкі" пад кірауніцтвам арганіста. Пасля св. імши вернікі маліліся на Ружанцы, спявалі ролігійныя песні. У 10 г. ксёндз спраўляў св. імшу "ціхую". У 11 г. спраўляўся "сум". У канцы св. імши быў працэсія вакол касцёла ў кожную першую нядзелю месяца і на пафаріяльныя святы. Пасля евангелія ксёндз-пробашч аглашаў казанне для людзей на зразумелай мове, г. з. на польскай і літоўскай. Пасля святой імши спявалі суплікцы, пасля якіх вернікі маліліся за імператара і ўесь яго дом, і гэтым заканчвалася набажэнства. Кожную нядзелю святая імша спраўлялася за жывых і памерлых пафаріян, а таксама за фундатараў касцёла. Далей прыводзіцца апісанне касцёла, пабудаванага ў 1756 годзе ад 20 верасня 1892 года № 7992 паводле цыркулярнага прадпісання Віленскай Рымска-каталіцкай Духоўнай кансісторыі для Варшаўскай страхавай камісіі ад агню.

Паводле дадзенага цыркуляра, складзенага 20 верасня 1892 года, Нацкі драўляны касцёл уяўляў сабой комплекс збудаваній, куды ўваходзілі:

1. Нацкі прыходскі Рымска-каталіцкі касцёл, драўляны, трывалы, пабудаваны ў

1756 годзе з сасновага дрэва на каменным фундаменце, крыты гонтаю, у даўжыню 42 (29,8704 м), у шырыню 16 (11,3792 м) і ў вышыні 9,5 аршыны (6,7564 м) з дзвю-мярызіцамі, крытымі таксама гонтаю, на каменным фундаменце ў даўжыню і шырыню па 9 аршына (6,4008 м) і вышыні 4 аршыны (2,8448 м). Ацэнъваеща ў 2000 рублёў.

2. Званіца з 1832 года, трывалая, трэць складаецца з каменю, а частка драўляная. У вышыні складае 12 аршыны (8,5344 м), а ў шырыні 1

даўжыню па 6 аршына (4,2672 м). Ацэнъваеща ў 200 рублёў.

3. Памяшканне №1 для касцельнай прыслугі ад 1876 года. Драўлянае, трывалае, на каменным фундаменце, крытае гонтаю, у даўжыню 27 аршына (19,2024 м), у шырыню 9,5 (6,7564 м.), вышыні 4 аршыны (2,8448 м), складаецца з двух жылых памяшканняў. Ацэнъваеща ў 200 рублёў.

4. Памяшканне №2 для касцельнай прыслугі ад 1884 года. Драўлянае, трывалае, на каменным фундаменце, крытае дошкамі, складаецца з двух жылых памяшканняў у даўжыню 23 аршыны (16,3576 м), у шырыні 8 аршына (5,6896 м) і ў вышыні 4 аршыны (2,8448 м). Ацэнъваеща ў 200 рублёў.

5. Памяшканне №3 для касцельнай прыслугі ад 1884 года. Драўлянае, трывалае, на каменным фундаменце, крытае дошкамі, складаецца з двух жылых памяшканняў у даўжыню 29 аршына (20,6248 м), у шырыні 9,5 аршына (6,7564 м.), і вышыні 3 аршыны (2,1336 м). Ацэнъваеща ў 200 рублёў.

6. Жылы плябанны дом ад 1891 года, новы драўляны, пабудаваны з сасновага дрэва на каменным фундаменце, крыты дошкамі, складаецца з двух жылых памяшканняў у даўжыню 30 аршыны (21,336 м), шырыні 9,5 аршыны (6,7564 м) і вышыні 3 аршыны (2,1336 м). Ацэнъваеща ў 200 рублёў.

7. Жылы плябанны дом ад 1891 года, новы драўляны, пабудаваны з сасновага дрэва на каменным фундаменце, крыты дошкамі. У даўжыню 18 аршына (12,8016 м), у шырыні 9 аршына (6,4008 м) і вышыні 3 аршыны (2,1336 м). Ацэнъваеща ў 100 рублёў.

8. Паселішча Начы ў Віленскай губерні Лідскага павету.

9. Бліжэйшая паштовая станцыя – Эйшышкі, таго ж павету.

10. Будынак для размяшчэння розных гаспадарчых прыпасаў і (або) прылад са стайні. З 1864 года, драўляны, трывалае, на каменным фундаменце, крыты саломаю, на каменным фундаменце, трывалае. У даўжыню 29 аршына (20,6248 м), у шырыні 9,5 аршына (6,7564 м.) і вышыні 4 аршыны (2,8448 м). Ацэнъваеща ў 400 рублёў.

11. Лазня з 1877 года, драўлянае, трывалае, на каменным фундаменце, пакрытае саломаю, на каменным фундаменце, трывалае, на каменным фундаменце, трывалае. У даўжыню 18 аршына (12,8016 м), у шырыні 9 аршына (6,4008 м) і вышыні 3 аршыны (2,1336 м). Ацэнъваеща ў 200 рублёў.

12. Паселішча Начы ў Віленскай губерні Лідскага павету.

13. Бліжэйшая паштовая станцыя – Эйшышкі, таго ж павету.

14. Нацкі касцёл і астаннія прыбудовы пабудаваны на ўсходнім сяля і не стыкуюцца з паселішчам.

15. Гарадская хата з драўлянага будаўнічага матэрыялу, менавіта сасновага, у даўжыню 9 аршына (6,4008 м.) і ад 6-7 аршына (4,26-4,9 м.), капа бярвёна ў ацэнені ў 120 рублёў.

16. Ручны план пабудоў, задлегласцю адной пабудовы ад другой, якія будуць страхавацца.

17. Агульная ацэнка касцёла і прылеглых пабудоў ацэнъваеща ў 9100 рублёў.

Затым гэты касцёл быў перавезены на Літву, калі ў Начы быў пабудаваны новы касцёл, той стары касцёл слу-

жыў як капліца для вернікаў літоўскай пафарії.

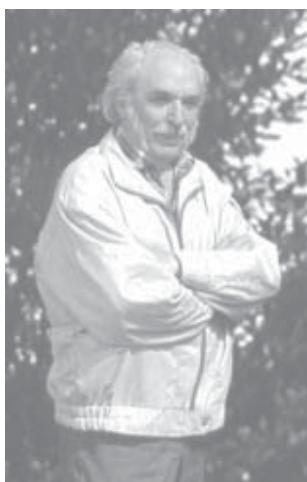
(Заканчэнне ў наступным

нумары.)

Першая старонка цыркулярнага прадпісання Віленскай Рымска-каталічнай Духоўнай кансісторыі для Варшаўскай страхавай камісіі ад агню ад 20 верасня 1892 года № 7992.

Сэрцаграма Змітрака Куніцкага

Перада мною пятая кніжка Змітрака Куніцкага (хутчэй зборнік, бо ў ёй сабраны беларускамоўныя вершы апошніх гадоў, таксама проза, вершы на расейскай мове, якія аўтар пісаў да таго часу, пакуль стала не перайшоў на родную беларускую і пераклады з рускіх паэтаў Сяргея Ясеніна, Аляксандра Блока, Уладзіміра Высоцкага, Яўгена Яўтушэнкі, Ганны Ахматавай, Віктара Бокава, Мікалая Трапіна, Васіля Фёдарава, Уладзіміра Фірсава. Перад перакладамі Змітрок прыкметуць: “Я не краду, не пазычаю, а што люблю—перакладаю”. І перакладае з любоўю, індывідуальным падыходам да кожнага аўтара, захоўваючы яго інтанацыю, настрой і манеру пісьма, творчую адметнасць. Сам ён, Змітрок Куніцкі (ад нараджэння Уладзімір Пятровіч Стравлькоў), прызнаецца, што праца над перакладамі дапамагае яму глыбей і больш дасканала пазнаваць родную мову, адчуваць яе шматграннасць і неабмежаваную змястоўнасць.

Жыццёвые досвед у яго багаты (1929 г.). Скончыў Рыжскую мастацкую вучэльню, дзе атрымаў спецыяльнасць альфрайшчыка (мастака афармляльніка). Адпрацаваў на аздабленні і афармленні будынкаў на поўдні і ў Падмаскоўі. Служыў у войску. Гады вучобы і службы былі самымі светлымі палосамі ў яго жыцці. “А вось працу ў падмаскоўным Любліне ў 1951—1952 г. на рэстаўрацыі будынка для бальніцы імя Сямянікі прыадкрыла вочы на старанна прыхаваны тадышнім ідолагамі ўсёны бок жыцця, яго сапраўднасць: 600 сталінскіх рублёў за працу ад цямна да цямна, гразюка, бязладззе ў прымам і пераносным сэнсе. У далейшым пераконваючыся ва ўсім гэтым, дайшоў да таго, што напрыканцы 50-х на кампанферэнцыі добраахвотна паклаў свой белет.

З тae пары ні да якіх партыяў і рухаў не прымыкаў. Не бачыў адпаведнасці свайму светапогляду. А сімпаты ёсць! І партыя ёсць! І завецца яна, па вобразным найменні майго слыннага земляка з Расонічыны пазна Генадзя Бураўкіна, — Беларусь! Быць са-праўдным шыркым яе сябрам лічу за вялікі гонар.”

І ў гэтых словах, якія ідуць з глыбіні закаханай у Бацькаўшчыну душы - увесь Змітрок Куніцкі.

Ен не мае вышэйшай адукцыі. А я лічыў і лічу, што адукцыя і адукаванасць не адно і тое ж. Адукаванасць не месціца ў рамкі дыпломаў ВНУ, яна намагна шырэй і ёмісцей, чалавек пашырае яе ўсё жыццё. Гэта той, хто не

можа стаяць на месцы, а імкнецца пашыраць рамкі свайго кругапогляду. А колькі ў нас, асабліва зараз, калі ў ВНУ большасць месцаў платныя, дыпломаваных бараноў. Менавіта бараноў, а не баранаў. Ад таго парадунавання жывёліна пакрыдзіўца. Менавіта такім “адукаваным” Змітрок адказвае:

“Хай мянтасашасць бэсці:
“Недавучка”.
Мой дыплом і ВНУ—Жыццё!
І яно дало мне ў рукі ручку—
Навык вершавання
у набыццё.”

“Навык вершавання”, — сказана задужа сціпла. Змітрок Куніцкі шырокофарматны таленавіты паэт, якому падуды шматлікія тэмы, што кранаюць разнастайныя бакі няяростага жыцця і міжчалавечых стасункаў.

Не буду больш цытаваць паэта, няхай за сябе скажуць назвы некаторых вершаў “Маналог непрычансага паэта”, “На могілках надзеяў”, “Запраданцу”, “Візням сталінскіх ГУЛАГаў”, “Лялькі”, “Lai dsivo, Rigas!”, “Усяроўная”, “Памяці сябра”, “Брыгада”, “Сабе, сынам і дурням мужыкам”, “Безнадзёга”, “Пра єўрапейскі пуп”… Але ці не задужа я захапіўся пералікам? У яго жышчэ шматлірочных і філасофскіх мішіяцюраў у два, чатыры радкі. Без называў. У якіх словам цесна, а думкам прасторна, саланаватых частушак.

Я напачатку скажу, што гэта кніжка—зборнік. Вось мы дайшлі да чарговага яе разделу—празаічнага, які пачынаецца з трывіяльнага: “Як я, Змітрок Куніцкі (Стравлькоў Уладзімір Пятровіч), трапіў у “Наддзвінне”, літабяднанне, існаваўшае пры полацкай абяднанай газете, якія б яна назывы не наслала. З самага яе заснавання ў ёй праца валі і паэты. Калі не было свайго прысылалі з Менска як, напрыклад, Алеся Дудара. І калі я перавёўся ў “Новую газету”, літабяднанне у “Полацкім весніку” не стала каму кіраваць. Яго ўзначаліў Герман Кірылаў, які на той час быў ужо пенсіянерам. Літабяднанне ўзяў пад сваё крыло Цэнтр нацыянальных культур і рамёств. Не буду гаварыць, як яму жывеца зараз, гэта тема асобнай размовы.”

Проза Змітрака Куніцкага, гэта тое, што прапушчана праз чуллівае, рана пасталеўшае “дзякуючы” вайне, дзіцячае сэрца і пазней асэнсаванае сталым, здольным глыбокам аналізаців і дакладца асэнсаваць убачанае, перажытае і рабіць дакладныя вывады. Хаця ж бы пра образ, ці пра дрэва, якое не хацела паміраць,

ци пра прысуд. Або з гумарком “Калодзеж” і “Канцэрт”.

Асобна хочацца спыніцца на карацельках апавяданніцах пад агульным загалоўкам «Немцы». Іх, гэтых карацелец, 261 ў іх паказаны сапраўды немцы, а не фашысты. Гэтыя немцы не здзекваліся з тубыльцаў, не пускалі ўход зброю, а даваалі магчымасць месцікам нармальна, на колькі гэта было магчымым у ваенных умовах, жыць. Напрыклад, даваалі ўзамен літра казінага малака літр алею, кармілі хлапчукоў, якія дапамагалі на палявой кухні і давалі яшчэ з сабою харчы, частавалі цукеркамі, не здзекваліся з ваеннапалоннымі, якіх гналі ў Баравуху-1 і г.д.

Адны ўспрымаюць гэтыя карацелькі, як меўшую месца праўду. Но на пачатку вайны, пакуль партызаны не паднялі хвост і да справы не прыступілі карнікі, абозныя немцы былі лаяльныя, бо бальшыня з іх быў або добрасумленнымі баўэрамі, або звычайнімі рабочымі, якія трапілі на грудную бойню супрощаў сваёй волі і не хацелі ні забіваць, ні быць забітымі. Другія, ідэйна камуністычна сталінічна падкаранаваныя — у штыкі, як каліцы тия, што стаялі за шарэнгамі ідучых у атаку штрафнікоў з аўтаматамі напагатове.

І апошні раздзел зборніка — “Артэфакты”. У ім сабрана багата рускамоўных вершаў, якія Змітрок Куніцкі пісаў да таго часу, пакуль не прыбыў у «Наддзвінне». Яны таксама разнапланавыя, розназемавыя, не аднолькавыя па глыбіні і па зместу. Але вось як ён сам сказаў пра іх: “В моих стихах предательства не сышчеш и даже капли фальши не найдешь. А если в них я в чем-то и ошибся, то это не моя, а жизни ложь.”

Напрыканцыхочацца скажаць, што Змітрок Куніцкі адносіцца да слова як сапраўдны творца, і яму часцяком удаецца ў адпаведнасці з правіламі словаўтварэння роднай мовы ствараць свае, стральцоўскія, неалагізмы. Першы — у назве зборніка, а далей у тэкстах знойдзем: “думалом”, “жэстаслоў”, “тадышчных”, “нашасвет”, “смецедайная”, “приплечышь” (званне), “межакрай”, “першасвет”, “аднаголосе” (адзінаголосна) і г.д.

А закончыць гэтыя начаткі варта радкамі з “Маналога непрычансага паэта”: “Бо як быў я, так і застануся БЕЛАРУСАМ і мову свою зберагу. І маёй Беларусі з часам годную песню сплю.”

Юрась Касцюк,
сябар ТБМ,
былы старшыня
літабяднання “Наддзвінне”.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная колегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка,
Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш,
Максім Новік, Язэп Палубіцкі, Алеся Петрашкевіч,
Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслав Суднік,

Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/>

<http://pawet.net/>

Нізка духоўных вершаў Багдана Агрэста

* * *

І навошта мне ўсё гэта трэба,
І навошта прыйшоў я сюды,
Пад нагамі майм ёсць глеба,
Як да неба мне імі дайсці.

Як зрабіць тыя першыя крокі
У бясконцасць, прастору,
у час,
Асэнсую сябе па-трохі,
Не спытаўшы дазволу ў вас.

Не пакіну слядоў на падлозе,
Адпусцішы сябе

ў далячынъ,

Як паэт несвядомы ў прозе,
Спасігай адвечную плынь.

А калі зразумею ўсё тое,
Што ўкажа кірунак нағам,
Гэту Добрую Вестку,
на сконе,
Я, прыйшоўшы, пакіну вам!

* * *

Дай мне моцы, Божа,
Моцы дай Сваёй, Божа,
Ты ўсё можаш,
Я ж - па-за гульней.

Храм Свой зруйнаваны
Адродзіш за тры дні,
Уваскреснучы, Божа,
Усё можаш Ты.

Я - слабы і хворы,
Спакусы - кожны крок.
Ты ўсё даруш, Божа,
І зноўку цигне змрок,

І зноўку ўсё па колу:
Ежа, здраста, сон.

Быццам з д'яблам у змове
Хтось наклаў праклён.

Я разумею, Божа,
Дзе - зло, а дзе - добро,
Прабач, не маю моцы,
Увасобішь у жыццё.

Моцы, што патрэбна
Розуму з душой.

Дай мне моцы,
Божа, Моцы дай Сваёй...

* * *

Пляскаеца ў далонях

Вадкая прастора

Нібыта павуціннem

Ахопленая мной.

Празрыстым аксамітам

Захоплене мора

Зняволене целам,

Свабоднае душой.

Драбінка акіянаў,

Часцінка Усясвету,

Рухомая прыродай,

Захопленая мной.

Выконваць ролю ката

Не варта чалавеку,

Вадка бяжыць скрэз пальцы

Свабоднай і жывой.

* * *

Скірой сябе да Вечнасці

Удыхні Любоў,

і адary бліжэйших

Дыханнем вынішчай ільды

Грахой вялікіх,

і правінаў меншых,

А што такое смерць?

Мяжа і мытня

На шляху ў Вечнасць.

* * *

Я змог бы ўсё, калі б захацеў.

Калі б Ен захацеў,

Каб я змог усё.

Вадзім Мінчук.

Аўтары цалкам адказныя за падбор

і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 16.04.2012 г. у 10.00. Замова № 748.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 20